

Kateřina Staňková

Delft Center for Systems and Control

TU Delft

Postbus 5

2600 AA Delft

k.stankova@tudelft.nl

Column Differentiëren en integreren

(Spel)theoretiseren in Nederland

In deze rubriek komen buitenlanders aan het woord die een aanstelling hebben op een Nederlandse universiteit of hogeschool. Hoe ervaren zij het wonen en werken in Nederland? En wat valt hen op aan de Nederlandse gewoontes? Kateřina Staňková kwam in 2004 naar Nederland voor een stage aan de TU Delft. Ze dacht voor een paar maanden, maar vond Nederland zo'n interessant land dat ze er nog steeds woont.

In de lente van 2004 was ik in mijn geboorteland, Tsjechië, bezig met het schrijven van een afstudeerscriptie op het gebied van optimalisering, toen ik erachter kwam dat er ook mogelijkheden waren voor een buitenlandse stage. Ik was nog nooit in Nederland geweest en toen ik op een interessante mogelijkheid stuitte aan de TU Delft, leek me het een mooie gelegenheid om dat land eens te leren kennen. Nadat ik contact op had genomen met professor Kees Roos, die toen het hoofd was van de Optimaliseringsgroep van de afdeling Toegepaste Wiskunde, kwam ik naar Nederland om mijn scriptie verder uit te breiden, vanuit een andere invalshoek. Mijn verwachting was dat ik na drie maanden weer naar huis zou gaan, want ik wilde mijn afstuderen snel afronden om met een promotieonderzoek te kunnen beginnen op mijn eigen universiteit en een Franse universiteit. Maar er waren voor mij zoveel exotische ervaringen in dit land en ik vond alles ontzettend interessant. Toen professor Geert-Jan Olsder mij een promotieonderzoek aanbood, besloot ik om mijn plannen radicaal om te gooien en in Nederland te blijven. Dat betekende ook veranderen van onderwerp, want het onderzoek ging over speltheorie. Na het afronden van mijn promotie in Delft ging ik naar een onderzoeksinstituut in Frankrijk, want dat land trok me altijd erg aan. Na een jaar bleek echter de heimwee naar Nederland zo groot te zijn dat ik terug ben gekomen. Ik werk nu als postdoc bij het Delft Center for Systems and Control, bij het project 'Game theoretic methods for control of large-scale systems'. Ik wil hier een aantal zaken met u delen die Nederland voor mij een geheimzinnig, maar ook een zeer interessant land maken.

Direct versus indirect

In Tsjechië is het niet zo vanzelfsprekend dat je direct voor je mening uitkomt. Hoewel de jongere generatie wel directer is geworden,

wordt dit in het algemeen toch vaak als onvriendelijk of zelfs onbeschaafd opgevat. Tsjechen zinspelen liever. Als je bijvoorbeeld een typisch Tsjechisch huishouden bezoekt, kan het voorkomen dat de gastheer of -vrouw je vraagt om niet je schoenen uit te trekken. Wie denkt dat dit betekent dat van haar of hem wordt verwacht om de schoenen aan te laten, heeft het heel erg mis. Als er vloerbedekking in het huis ligt móét je zelfs je schoenen uittrekken, het is volstrekt onacceptabel om dat niet te doen! Men wil je op deze manier laten weten hoe beleefd men is door je zelfs te suggereren om zoiets volstrekt onbeschaafds te doen. Als je aan de andere kant zelf gasten uitnodigt, wordt er van alles van jou verwacht. Eten en drinken moeten voorbereid zijn en op tafel klaar staan, behalve als het uit de koelkast of vriezer komt. Tijdens het bezoek moet je herhaaldelijk vragen "Wil je dit? Wil je nog iets van dat?" De gast moet dan zeggen "Nee, bedankt", en dat betekent: "Nu niet, maar later misschien." Het is als gast een gebaar van beschaving om dat minstens één keer te zeggen. Als een gast iets niet lust, kan dat worden opgelost door te antwoorden: "Dank je, het was verrukkelijk, maar ik kan echt niet meer op."

U kunt zich misschien voorstellen hoe verbaasd ik was bij mijn eerste bezoek bij Nederlanders. Ik trok netjes mijn schoenen uit, hoewel ze me bleven verzekeren dat dat helemaal niet nodig was. Voor alle zekerheid hield ik vol, maar ze keken me wel erg vreemd aan. Toen ze me vroegen of ik iets wilde drinken, antwoordde ik netjes: "Nee, dank u"; terwijl ik natuurlijk bedoelde te zeggen: "Ik probeer beleefd te zijn, dus ik neem nu niets, maar later graag." Tot mijn grote verbazing werd mij echter de hele avond niets meer aangeboden.

In Tsjechië zou de gastheer die na middernacht zijn ogen nog maar met moeite open kon houden tot vervelens toe blijven herhalen: "Natuurlijk ontregel je onze avond niet, je hoeft niet te gaan, wij zijn nog lang niet moe"; terwijl ze zouden denken: "Wat een debiel, ze weet toch wel hoe het hoort!" Toen de gastheer dan ook in de loop van de avond botweg zei: "We zijn behoorlijk moe, je moet nu maar eens naar huis gaan", was ik totaal verbijsterd. Als je in Tsjechië een werkoverleg wilt beëindigen zeg je: "Je zult wel druk zijn, ik ga maar weer eens." Vergelijk dat met het Nederlandse: "Sorry, ik heb het druk, ik moet nu gaan."

Na een tijd vol verwarring, veroorzaakt doordat ik probeerde dubbele betekenissen te vinden in situaties waar ze niet waren, ben ik er nu aan gewend geraakt om gewoon eerlijk te zijn. En ik moet zeggen dat ik me er zeer prettig bij voel om te zeggen wat ik denk en te horen wat anderen denken zonder naar dubbele bodems te zoeken. Het is ook heel handig dat je op je werk tegen je baas kunt zeggen dat je zijn opvatting niet deelt, zonder dat je hoeft te proberen een manier te vinden om dit indirect duidelijk te maken. Dit heeft ook te maken met de plattere hiërarchie, waar ik hieronder nog op in zal gaan.

Het nadeel van mijn nieuwe Nederlandse insteek is dat mijn oma me tegenwoordig wat grof in de mond vindt omdat ik de 'vriendelijke gewoontes' wel eens vergeet die zo belangrijk zijn in de cultuur van mijn geboorteland.

Gelijkheid, onafhankelijkheid, respect

Je 'gelijk' te voelen schijnt een groot goed te zijn voor Nederlanders. Het duurde een hele tijd voordat ik gewend raakte aan de gelijkheid hier, vooral op mijn werk. Als je in mijn land een bespreking hebt met een professor moet je al zijn titels en aanspreekvormen paraat hebben, en door iets niet goed te doen kun je jezelf behoorlijk in de nesten werken. In Nederland ben ik eraan gewend geraakt om mijn promotor, een gerespecteerde hoogleraar, met zijn voornaam aan te spreken. Tijdens mijn promotiewerk was ik een onafhankelijke onderzoeker. Ik respecteerde mijn begeleiders, maar voelde ook een wederzijds respect van hen. Dit vond ik zeer motiverend en het kwam ook erg ten goede aan mijn productiviteit. In vier jaar leerde ik mensen respecteren voor wie ze zijn en wat ze doen, niet voor hun titels. Mijn confrontatie daarna met het veel hiërarchischere systeem in Frankrijk was dan ook een enorme koude douche. Ik ben nu weer heel gelukkig in mijn Nederlandse werkomgeving.

Voedsel

Voedsel is een van de populairste kritiekpunten van expats, onafhankelijk van het land waarin ze leven. Als vegetariër kan ik alleen zeggen dat de diversiteit van het Nederlandse voedselaanbod mij heel gelukkig maakt. Als ik dat vergelijk met Tsjechië en Frankrijk, dan wint Nederland. In Frankrijk is het eten weliswaar verrukkelijk, maar nogal antivegetarisch. Je moet hun verschrikte en afkeurende gezichten zien als je zegt dat je vegetariër bent! Toch zijn veel expats ontevreden over het Nederlandse eten en dat wil ik illustreren met de volgende ervaring. Een Nederlandse vriend van mij werkte gedeeltelijk voor de TU Delft en gedeeltelijk voor een groot Nederlands bedrijf. Hij probeerde mij uit te leggen wat het verschil was tussen werken op een universiteit en bij een bedrijf. Hij noemde bijvoorbeeld hoeveel goedkoper en beter het eten bij het bedrijf was. Toevallig werkte een Russische vriend van mij bij hetzelfde bedrijf. Toen hij het daar eens over had liet ik vallen dat je daar goedkoop en goed eten in de bedrijfskantine zou kunnen krijgen. "Het gekke is", zei hij, "dat al mijn Nederlandse collega's het 'erg goedkoop en erg goed' vinden, terwijl alle buitenlanders en ook ikzelf het 'goedkoop' vinden."

Nederlanders

De Nederlanders van mijn generatie zijn bijzonder. Dat komt denk ik door de erg geëmancipeerde Nederlandse vrouwen. Mijn eerdere ervaringen met vriendjes waren uitsluitend met macho Tsjechische en Slowaakse jongens, dus, zelfs na vijf jaar samen met mijn Nederlandse vriend, ervaar ik hem nog vaak als een wondertje. Hij kookt en hij strijkt, hij ruimt op en maakt schoon en hij vindt dat allemaal vol-

strekt vanzelfsprekend! De keerzijde is wel dat een vrouw die uitgaat met een Nederlandse man er niet vanuit kan gaan dat hij automatisch elke keer de rekening in het restaurant zal betalen (getuige de Engelse zegswijzen 'Dutch invitation', 'Going Dutch', 'Dutch date' or 'Dutch treat') en dat hij altijd haar zware tas zal dragen, maar ja, je kunt niet alles hebben. ... Het mag geen verrassing voor de lezers zijn dat van alle Tsjechisch-Nederlandse stellen die ik ken, de vrouw altijd Tsjechisch is en de man Nederlands. Misschien moet ik zeggen: "Bedankt, Nederlandse vrouwen!"

Al die kleine dingen

Er zijn zoveel van die kleine dingen die ik aan het begin van mijn verblijf in Nederland echt gek vond, maar die ik nu zeer waardeer. Daar horen fietsen bij, Nederlandse verjaardagen (in een rondje zitten en iedereen feliciteren), de vlaaien en gebakjes die iedereen voor zijn verjaardag meeneemt, de beschuit met muisjes bij een geboorte, Koninginnedag, Sinterklaas (en de liedjes), de kleur oranje en het grote aantal expats in Nederland (en in het bijzonder in Delft). Maar er zijn nog veel meer van die 'gezellige' dingen in Nederland. Dat was (na mijn Nederlandse vriend) de belangrijkste reden om terug te komen en het lijkt erop dat ik nog wel even zal blijven. ...

Vertaling: Hans Melissen

